

Антон Руденко*

**ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ П.Я. ДОРОШЕНКА
У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ П. СКОРОПАДСЬКОГО**

У статті висвітлюється громадсько-політична діяльність Петра Дорошенка (1858–1919) за часів Української Держави Павла Скоропадського (1918 р.). Проаналізовано його вплив на формування єдиної системи установ у сфері освіти, культури і мистецтва. Особливу увагу приділено проблемі розробки нормативно-правової бази та фінансування вказаної галузі. Розглядається позиція політика щодо підтримки та популяризації української мови на державному рівні. Охарактеризовано проблему розподілу повноважень між різними відомствами щодо управління закладами освіти, науки і культури. Розглядається участь відомого громадського діяча у формуванні політики щодо охорони та збереження історичної спадщини України. Розкрито взаємини політика із гетьманом П. Скоропадським. Висвітлено маловідомі факти участі П. Дорошенка у переговорах із представниками антигетьманської опозиції протягом листопада-грудня 1918 р.

Ключові слова: *культура, мистецтво, історична спадщина, уряд, переговори.*

Актуальність теми зумовлена потребою всебічного вивчення постаті лікаря, історика і громадського діяча Петра Яковича Дорошенка, життя та діяльність якого досі мало відомі широкому загалу.

Наукова новизна статті полягає у тому, що у публікації вперше досліджено діяльність П. Дорошенка по розбудові системи культурно-освітніх закладів Української Держави, а також місце у політичних процесах даного періоду.

Об'єктом дослідження є П. Дорошенко, український історик-аматор, колекціонер і громадський діяч.

Предмет дослідження – громадсько-політична діяльність П. Дорошенка у період Української Держави П. Скоропадського.

---

* Кандидат історичних наук, викладач кафедри всесвітньої історії та історіографії Херсонського державного університету.

Основна мета публікації полягає у реконструкції і комплексному аналізі роботи П. Дорошенка на чолі Головного управління мистецтв та національної культури, його участі у політичному житті Української Держави.

У вітчизняній історіографії постать П. Дорошенка розглядалась переважно крізь призму його культурно-освітньої діяльності[5; 7-9; 12; 14; 15]. Таким чином, внесок Петра Яковича у суспільно-політичне життя України початку ХХ ст. потребує подальшого вивчення.

П. Дорошенко народився 22 липня 1858 р. на хуторі Дорошенків Глухівського повіту Чернігівської губернії, належав до відомого українського козацько-старшинського роду. 1875 р. він закінчив Новгород-Сіверську гімназію, а за дев'ять років здобув диплом хірурга у Київському університеті [16, с. 271]. Протягом 1887–1908 рр. П. Дорошенко працював глухівським міським лікарем та завідував повітовими медичними закладами. У цей же період Петро Якович активно працює у місцевому земстві, займається вирішенням численних питань у сфері освіти, охорони здоров'я та будівництва. 1908 р. він переїхав до Чернігова, де був призначений директором дворянського пансіону [25, арк. 20,67].

Окрім громадської роботи П. Дорошенко був відомим знавцем і колекціонером українських старожитностей, мав багатий архів та бібліотеку. Із 1903 р. він як член Чернігівської вченої архівної комісії проводив систематичну діяльність із дослідження і популяризації історико-культурної спадщини рідного краю. Після початку революційних подій у 1917 р. Петро Якович увійшов до складу комітету охорони пам'яток старовини і мистецтва, виступив одним із засновників чернігівської української гімназії. Багатогранна культурно-громадська діяльність дозволила П. Дорошенку познайомитись із представниками багатьох відомих дворянських родів Чернігівщини – Василенками, Кочубеями, Марковичами, Милорадовичами, Уманцями та ін. Одним із найближчих його друзів був Павло Скоропадський. Петро Якович

справив неабиякий вплив на формування світогляду майбутнього гетьмана, прищепив йому інтерес до історії [12, с. 303-305].

Прихід до влади П. Скоропадського внаслідок перевороту 29 квітня 1918 р. кардинально змінив життя П. Дорошенка, який невдовзі після цієї події виявився втягнутим у вир політичного життя України. Хоча він ніколи не був на «перших ролях» у оточенні гетьмана, однак користувався його беззаперечною довірою та мав на нього не абиякий вплив. Зокрема, Петро Якович відіграв певну роль у входженні свого племінника, історика Д. Дорошенка, до уряду Української Держави [1, с. 53]. У липні того ж року під час реформатування Ради міністрів вирішувалося питання про затвердження нового голови уряду. П. Скоропадський зупинився на трьох кандидатурах: Д. Багалія, І. Шрага та П. Дорошенка. Переговори із ними було доручено вести Д. Дорошенку. Перші два претенденти одразу відмовились із різних причин, однак найбільш бажаною фігурою для гетьмана на посаді очільника уряду був П. Дорошенко. Проте довгі вмовляння племінника, а згодом і самого гетьмана зайняти пропоновану посаду виявилися марними: Петро Якович відмовився посилаючись на похилий вік, слабке здоров'я та брак управлінського досвіду [4, с. 345-347]. П. Скоропадський згодом писав, що дуже жалкував про це рішення друга й після цього звернувся до кандидатури Ф. Лизогуба, який і став головою уряду [13, с. 161].

Разом з тим, П. Дорошенко не відмовився від публічної діяльності. Він погодився на пропозицію очолити спеціально створений державний орган, який мав займатися розбудовою системи закладів у сфері культури, а також охороною й збереженням об'єктів історичної спадщини, що становили національне надбання молодій Українській Державі. 15 липня 1918 р. П. Скоропадський призначив Петра Яковича очільником Головного управління у справах мистецтва та національної культури (ГУМНК) [15, с. 132]. Нова структура підпорядковувалась Міністерству народної освіти, а її керівник був прирівняний у статусі до товариша (заступника) міністра. Безпосереднім

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

начальником П. Дорошенка, був його давній знайомий М. Василенко. Через три дні після створення Головного управління міністр звернувся до Петра Яковича з листом, у якому зазначив: «З призначення Вас головноуправляючим справами мистецтв та національної культури прошу...керувати справами самостійно, згідно з Вашими поглядами і досвідом, звертаючися до мене лише з питань принципового характеру...». Також у листі М. Василенко додав, що П. Дорошенко мав особисто доповідати на засіданнях Ради міністрів щодо справ свого управління [20, арк. 83в].

Утворення Головного управління потребувало чіткого розмежування його повноважень із іншими органами, які відповідали за реалізацію державної політики у гуманітарній сфері – Міністерством народної освіти та Українською академією наук, що мала бути створена у найближчій перспективі. З метою врегулювання даного питання 27 липня 1918 р. розпочала роботу спеціальна комісія, до складу якої увійшов П. Дорошенко, П. Зайцев, Г. Павлуцький, В. Модзалевський та А. Сегеда від ГУМНК, І. Красунський, П. Холодний та К. Титаренко від Міністерства освіти і мистецтв, уповноваженими УАН були призначені В. Вернадський, Д. Багалій та В. Іконніков, а Київську комісію для розбору давніх актів представляв О. Левицький [15, с. 134]. Робота комісії тривала до грудня 1918 р. і фактично її члени не тільки розглядали питання щодо уточнення сфери компетенції своїх установ та організацій, а й координували державну політику у галузі формування єдиної мережі закладів культури, мистецтва, освіти і науки.

Уже на першому засіданні 27 липня 1918 р. П. Дорошенко виступив із доповіддю, у якій розповів про структуру та завдання очолюваного ним управління. На цьому зібранні було вирішено визначити підпорядкування художньо-промислових (професійно-технічних) навчальних закладів. За пропозицією Петра Яковича ті з них, що спеціалізувалися на мистецьких питаннях відійшли до відання Головного управління, школи й установи технічного профілю мали бути підпорядковані Міністерству освіти [20, арк. 1-1

зв]. Розподіл художньо-промислових шкіл між цими установами здійснювала спеціально створена підкомісія. Детальний розгляд справи показав, що пропозиція П. Дорошенка виявилася не надто вдалою: відокремлення мистецьких і технічних шкіл внесло дезорганізацію в управлінні і непорозуміння між різними державними органами [10, с. 65]. Після трьох місяців дискусій на засіданні міжвідомчої комісії 6 листопада 1918 р. було винесено рішення віднести всі згадані освітні заклади до сфери компетенції ГУМНК [15, с. 134]. Також П. Дорошенко на засіданнях комісії звертав увагу на необхідність підтримки народних промислів, які, на його думку, відігравали вагомий роль у збереженні національного мистецтва [10, с. 66].

Центральні державні заклади у сфері культури, науки і мистецтва мали за рішенням членів комісії отримати автономний статус. Зокрема, УАН вносила кандидатуру директора Національного архіву, а затверджувати його на посаді мав керівник ГУМНК. Він же формував увесь науковий персонал архіву. Інші питання щодо роботи Національного архіву керівництво установи могло вирішувати самостійно [20, арк. 1 зв].

Розвиток архівної галузі в Українській Державі вимагав визначення відомчого підпорядкування Археографічної комісії. П. Дорошенко пропонував віднести її до сфери компетенції ГУМНК. Ідея Петра Яковича була в цілому підтримана й комісія отримала подвійне підпорядкування – Головного управління та УАН [20, арк. 12-12 зв]. На засіданні 10 серпня 1918 р. він виступив із пропозицією розробити статут і штатний розпис Археографічної комісії. До створеної робочої групи увійшли по три представники від колишньої Київської комісії для розбору давніх актів, Комісії по заснуванню Академії наук України і ГУМНК. Статут установи та її штат мав бути затверджений рішенням Головного управління [20, арк. 14 зв].

Загалом робота комісії по розподілу повноважень, одним із чільних представників якої був П. Дорошенко, носила продуктивний характер, формуючи правове підґрунтя для функціонування системи культурно-

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

мистецьких та наукових закладів України, проте на заваді повноцінній реалізації результатів її діяльності стала політична ситуація в державі.

В умовах відсутності в Українській Державі налагодженої системи бюджетного фінансування, питання матеріального забезпечення культурно-освітньої сфери доводилося вирішувати у «ручному режимі», виходячи із поточних потреб конкретних установ чи організацій. Значна кількість прохань щодо виділення коштів надходила безпосередньо на адресу П. Дорошенка. Серед пріоритетів у розподілі державних видатків було фінансове забезпечення охорони та збереження пам'яток історико-культурної спадщини. У матеріалах службового листування П. Дорошенка збереглась «Пояснювальна записка про асигнування 1 млн. крб. ГУМНК». У цьому документі керівник Головного управління описував невтішний стан справ із збереженням численних музеїв, архівів, бібліотек, мистецьких колекцій, які за умов воєнного лихоліття залишалися без належного захисту з боку держави, певна частина із них загинула [19, арк. 5]. Автор записки пропонував уряду виділити значну суму коштів для пошуку та закупівлі усього, що «відноситься до мистецтва і старовини». Петро Якович також зазначав, що зібрані уповноваженими представниками держави культурні цінності мають бути сконцентровані у трьох спеціалізованих установах – національних архіві, музеї та галереї [19, арк. 5 зв].

Хоч одразу усієї суми, яку запитував П. Дорошенко ГУМНК не отримав, однак кошти на пам'яткоохоронну діяльність виділялися Радою міністрів систематично. Так, рішенням від 16 липня 1918 р. було асигновано 22525 крб. на завершення археологічних розкопок Зарубинського монастиря біля м. Трахтемирова й купівлю пам'яток старовини державою. Поступово обсяги виділених коштів збільшувалися. Зокрема, 24 вересня та 3 жовтня 1918 р. уряд прийняв дві постанови про виділення загалом 600 тис. крб. для придбання у державну власність у колекцію для Національного музею пам'яток старовини та мистецтва. Право розпоряджатися асигнованою сумою було надано особисто

П. Дорошенку. За сприяння головноуправляючого уряд виділяв фінансові ресурси й на інші потреби у галузі культурного будівництва, у першу чергу на потреби нещодавно заснованих культурних та мистецьких закладів [15, с. 135].

Чимало зусиль П. Дорошенко доклав до справи розвитку театрального мистецтва в Українській Державі. Незважаючи на нестачу коштів та відсутність підтримки з боку міністра освіти М. Василенка, за безпосередньої участі Петра Яковича у Києві було засновано Державний драматичний театр. Керівникові ГУМНК вдалося домогтись прийняття відповідної постанови урядом. Театр отримав від влади ряд суттєвих пільг: одержувати книги без сплати мита, звільнення акторів від військової служби, державне фінансування установи. Серед здобутків П. Дорошенка була також поява в Україні спеціалізованих театральних видань. Зокрема у 1918 р. вийшли друком каталоги п'єс для народних та шкільних театрів. Зусиллями Петра Яковича було винесено на обговорення і затверджено законопроекти про заснування мистецьких освітніх установ – державних драматичних шкіл та Інструкторсько-режисерських курсів. На жаль, через брак фінансування та військово-політичну ситуацію ці навчальні заклади так і не відкрились [24, арк. 2-3 зв]. Далекі не завжди головноуправляючому вдавалося зберегти й вже існуючі театральні установи. Підтриманий П. Дорошенком та затверджений урядом 22 жовтня 1918 р. законопроект про надання 25 тис. гривень херсонському товариству «Просвіта» на відбудову єдиного в місті українського театру так і не був профінансований [24, арк. 3 зв-4]. Керівник ГУМНК був досить обмежений і у можливості захистити театри від представників військової влади. Так, у вересні 1918 р. управління звернулися працівники одного із київських театрів, з проханням зберегти за ними будівлю по вул. Миколаївській, 4, яку реквізували німці. Відповідь на заяву була невтішною: «Головне управління ...не вважає для себе можливим повставати проти військової влади, найбільш тоді, коли вони обходять справу влаштування вистав для оборонців України» [22, арк. 1].

Попри енергійну роботу П. Дорошенка, підтримку П. Скоропадським справи національно-культурного відродження України у низці питань керівництво ГУМНК наштовхувалося на опір консервативно налаштованих урядовців. Особливо багато суперечностей П. Дорошенко та його підлеглі мали із міністром освіти М. Василенком, який усіляко гальмував процес поширення української мови у культурно-мистецьких закладах, через острах збурення російськомовної громадськості. Зокрема, 3 серпня 1918 р. до Ради міністрів було подано законопроект ГУМНК «Про обов'язкові написи українською мовою на кінематографічних фільмах» [22, арк. 50]. Згідно із цим документом пропонувалося здійснювати субтитрування кінофільмів українською мовою. Закон розглядався як один із дієвих засобів боротьби проти русифікації та ефективним способом популяризації української мови серед народних мас. Не зважаючи на те, що реалізація законодавчої ініціативи не потребувала виділення коштів із державного бюджету, уряд її відхилив. До вирішення цього питання повернулися вже за часів Директорії. Закон був ухвалений 24 січня 1919 р. Однак, в умовах наступу більшовиків і загрози існуванню самої УНР, його прийняття вже не мало практичних наслідків [23, арк. 3-3зв]. На спротив наштовхнулася й ініціатива щодо українізації опери. Поданий П. Дорошенком законопроект про створення Державної опери був відхилений Радою міністрів 8 серпня 1918 р. Не вдалося дістати згоду на оренду будівлі Київського оперного театру через спротив міського голови столиці І. Дьякова. Остаточна проблема створення Державної опери була вирішена наприкінці січня 1919 р. П. Дорошенку було доручено розробити статут цього закладу, який затвердили 1 лютого того ж року [22, арк. 4].

Окрім обов'язків пов'язаних із керівництвом ГУМНК, П. Дорошенко часто виступав у ролі координатора і організатора ряду ініціатив влади у культурно-мистецькій сфері. Так, головноуправляючий очолював комісію для розробки Державного герба України. Дискусії щодо вигляду цього національного символу почалися ще за часів УНР. 22 березня 1918 р.

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

Центральна рада затвердила проект герба, який мав вигляд тризуба в обрамленні стилізованого орнаментованого вінка. Таке зображення герба викликало негативну реакцію авторитетних знавців геральдики – В. Модзалевського та Г. Нарбута. Після встановлення гетьманату їм вдалося домогтись відміни затверджених Центральною радою малого та великого гербів України. Для розробки нового проекту була утворена комісія на чолі з П. Дорошенком. До її складу увійшли відомі учені та митці – М. Бойчук, М. Біляшівський, П. Зайцев, В. Модзалевський та Г. Нарбут [11, с. 119-120].

Долучився П. Дорошенко до ідеї спорудити у столиці пам'ятник Т. Шевченку. 8 жовтня 1918 р. голова Ради міністрів Ф. Лизогуб порушив питання про будівництво у Києві пам'ятника Кобзареві. За його пропозицією уряд долучив М. Василенку «просити П.Я. Дорошенка негайно вжити всіх заходів для найшвидшого здійснення постановки пам'ятника Т.Г. Шевченкові» [9, с. 414]. Міністр освіти звернувся до П. Дорошенка із пропозицією невідкладно розглянути художні й фінансові аспекти будівництва монументу та визначити місце його встановлення. 10 жовтня Петру Яковичу надійшла записка від професора М. Біляшівського. Він пропонував для реалізації поставленого завдання створити спеціальну комісію й оголосити конкурс на спорудження пам'ятника. У другій половині жовтня було утворено комітет з будівництва пам'ятника Т.Г. Шевченкові у Києві, до складу якого увійшло 29 осіб. Головою комітету обрали П. Дорошенка. Під керівництвом Петра Яковича цей орган протягом жовтня-листопада 1918 р. провів три засідання, на яких було розроблено статут комітету і визначено місце для будівництва монументу, ним мала стати Михайлівська площа [21, арк. 26-26зв]. Подальші події пізньої осені 1918 р. пов'язані із зміною влади і військовими діями завадили довести справу спорудження пам'ятника до кінця [9, с. 416]. Окрім організації роботи із розробки проекту пам'ятника Кобзареві, П. Дорошенко порушував питання встановлення монументу в столиці на честь борців за незалежність України, які загинули у Києві, під Бахмачем та Крутами [15, с. 137].

Попри сконцентрованість на роботі у сфері культури і мистецтва П. Дорошенко не залишався поза політикою. П. Скоропадський так і не зміг умовити свого старого товариша очолити уряд, проте не полишав спроб увести його до складу Ради міністрів. Зокрема, у серпні і жовтні 1918 р. розглядалась кандидатура П. Дорошенка на посаду міністра освіти [26, с. 123, 127]. Однак головноуправляючий відмовлявся від таких пропозицій, через «старість і немічність» [26, с. 129]. Хоча міністром Петро Якович так і не став, він певний час виконував обов'язки глави освітнього відомства [6, арк. 1-2].

Увесь період існування Української Держави П. Дорошенко був одним із найвпливовіших персон у оточенні гетьмана. Так, Петро Якович був визначений П. Скоропадським першим серед осіб, які мали керувати країною на випадок його хвороби чи смерті [3, с. 75]. При цьому П. Дорошенко зміг довести власну незалежність від гетьмана. Після того, як 14 листопада 1918 р. гетьман видав «Грамоту» про федерацію України з Росією, Петро Якович незважаючи на багаторічну дружбу висловив йому публічний протест. Наступного дня після оприлюднення документу П. Дорошенко скликав усіх працівників Головного управління до свого кабінету й заявив: «Вчора я був у гетьмана, я сказав йому – Павле Петровичу ви зробили страшну історичну помилку, я не з вами. Я лишаюся на своїй посаді, поки не зроблено хоч найменшого замаху на українську культуру, перший замах і я покидаю її, а разом зі мною підуть і всі мої співробітники» [7, с.53]. Здійснивши такий крок П. Дорошенко, окрім свого патріотизму, виявив здатність добре відчувати політичну кон'юнктуру, йому вдалося зберегти репутацію проукраїнського урядовця, а разом з тим і посаду головноуправляючого, навіть після падіння гетьманату П. Скоропадського.

Під час антигетьманського повстання у листопаді-грудні 1918 р. П. Дорошенко виконував роль неофіційного посередника у контактах гетьмана із представниками української громадськості. Петро Якович вів перемовини із Б. Кістяківським, В. Корольовим, В. Леонтовичем та Є. Чикаленком. У пошуках

шляхів компромісу П. Дорошенко основну увагу приділяв домовленостям про формування нового уряду. За його участю велись переговори із П. Стебницьким, який мав стати главою Ради міністрів. Петро Януарович відмовився від цієї пропозиції, поставивши вимоги припинити співробітництво із представниками Добровольчої армії та розпочати переговори із С. Петлюрою [26, с. 176-178]. Незважаючи на ці невдачі П. Дорошенко за дорученням гетьмана продовжував шукати можливості для формування нового складу уряду із числа поміркованих українських діячів, однак конкретних результатів досягти не зміг. Більшість з них чекали завершення протистояння між Директорією і гетьманатом, а воно завершилося не на користь П. Скоропадського [26, с. 183].

Тим не менш, П. Дорошенко до кінця існування гетьманського режиму не полишав спроб допомогти своєму давньому покровителю. Так, Петро Якович був представником П. Скоропадського у переговорах з командиром січових стрільців Є. Коновальцем. Останній приїхав до Києва для зустрічі з німецьким командуванням й отримав пропозицію провести перемовини з кимось із оточення гетьмана. Спілкування виявилось безрезультатним. Згодом П. Скоропадський написав: «...у них нічого не вийшло. Було великою помилкою, що я його (Є. Коновальця – А.Р.) не прийняв» [13, с. 320].

Погіршення політичної ситуації в Україні, яка наприкінці 1918 р. все більше поринала у вир хаосу та анархії, численні невдачі на шляху реалізації запланованих заходів у сфері культури, негативно вплинули на діяльність та настрої П. Дорошенка. За спогадами сучасників Петро Якович усе більше сумнівався у можливостях продовжувати розбудову культурно-мистецьких закладів у складних суспільних обставинах. Його товариш, мистецтвознавець Г. Лукомський писав, що напередодні падіння Гетьманату П. Скоропадського він звернувся до П. Дорошенка із проханням організувати експедицію для дослідження і збереження дворянських садиб. Керівник ГУМНК, за словами мемуариста, не підтримав ідею, вказавши, що за наявних умов це абсолютно

неможливо. Під час своєї останньої зустрічі з Петром Яковичем на урочистому вечорі в Академії мистецтв, Г. Лукомський знову порушив питання про дослідження маєтків хоча б поблизу залізниць, але П. Дорошенко за його словами «тільки рукою махнув» [8, с. 28-29]. Незважаючи на це Петро Якович і надалі продовжував сумлінно виконувати свої обов'язки. Так, він брав участь у підготовці однієї із найбільш символічних і знакових подій періоду української революції – проведенні свята Злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. [7, с.52-53].

Наступ більшовиків наприкінці січня – на початку лютого 1919 р. поставив працівників ГУМНК перед вибором – залишатись у Києві чи евакуюватись разом із іншими державними установами. Більшість колективу вирішила залишитись у столиці. До Вінниці виїхав головноуправляючий та два відділи – музичний і художньої промисловості. Проте на новому місці П. Дорошенко працював лише близько двох тижнів. 19 лютого Петро Якович подав прохання про надання йому відпустки на десять днів. Після завершення цього терміну він не повернувся на роботу і був звільнений 1 березня наказом міністра освіти І. Огієнка[14].

Подальші кілька місяців життя колишнього головноуправляючого відомі переважно завдяки спогадам очевидців. Після отримання відпустки, П. Дорошенко написав своєму племіннику, що хоче виїхати до Кам'янця, де мав намір улаштуватись на певний час. Однак на станції Жмеринка, Петро Якович зустрів свого знайомого, колишнього ректора Київського університету Т. Сумницького. Останній умовив товариша відправитись до Одеси, де було легше знайти помешкання і отримати медичну допомогу (напередодні П. Дорошенко занедужав). В Одесі Петро Якович жив у родині свого друга, університетського професора. У липні 1919 р. гуляючи на вулиці, П. Дорошенко мав необережність зізнатися випадковому знайомому в тому, що він раніше належав до «гетьманського уряду». Того ж дня колишнього головноуправляючого схопили чекісти[4, с. 500-501]. Його друзі одразу відправили телеграму голові Раднаркому Х. Раковському у Київ з проханням

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

виправити ситуацію. У відповідь він надіслав розпорядження нічого не робити із ув'язненим без узгодження з урядом. Однак, рятівна телеграма надійшла запізно: Петра Яковича було розстріляно [5, с. 113].

Трагічна загибель П. Дорошенка, який за кілька місяців роботи в урядових установах став відомою людиною й заслужив добру репутацію, отримала значний розголос. У жовтні 1919 р. один із співробітників ГУМНК опублікував у кам'янецькій газеті «України» некролог у якому Петро Якович був названий «людиною державного розуму й старожитньої незрадливої чесності». У тій же газеті за 18 жовтня було вміщено повідомлення Міністерства народної освіти, яке сповіщало про панахиду в місцевому кафедральному соборі «по вбитому більшовиками колишньому головноуправляючому...» [7, с. 54].

Таким чином, Петро Якович Дорошенко, за короткий час роботи на посаді керівника ГУМНК, відіграв ключову роль процесі розбудови сучасної системи державних культурно-мистецьких установ, долучився до організації пам'яткоохоронної діяльності в Україні. Його участь у політичному житті цього періоду не була настільки вагомою і обмежувалась переважно роллю радника та довіреної особи гетьмана під час його переговорів з представниками опозиції у листопаді-грудні 1918 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев В. М. Рід Дорошенків у громадсько-політичному та культурному житті України (XVII – початок XX ст.) / В. М. Андреев, А. С. Руденко // Український історичний журнал. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2015. – № 1. – С. 48–64.

2. Герасименко Н. О. З епістолярної спадщини О. М. Лазаревського : листи П. Я. Дорошенка / Н. О. Герасименко // Український історичний журнал. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2008. – № 4. – С. 204–213.

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

3. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко. – Ужгород : Б.в., 1930. – Т. 2. Українська гетьманська держава 1918 р. – 423 с.
4. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 роки) / Д. Дорошенко. – К. : Темпора, 2007. – 632 с.
5. Дорошенко Д. Памяти П. Я. Дорошенка / Д. Дорошенко // Стара Україна. – 1920. – Кн. 7-8. – С. 110–113.
6. Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. – Ф. XIV. – Спр. 4820. – 2 арк.
7. Курас Г. Життя і смерть Петра Дорошенка / Г. Курас // Київська старовина. – 1993. – № 3. – С. 48–55.
8. Лукомский Г. К. Венок на могилу пяти деятелей искусства. Памяти : Е. И. Нарбута, В. Л. Модзалевского, А. А. Мурашко, К. В. Шероцкого и П. Я. Дорошенка / Г. К. Лукомский. – Берлин : «Грани», 1922 – 30 с.
9. Машталір А. І. Плани будівництва пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Києві в добу гетьманату П. Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.) / А. І. Машталір // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський, 2012. – Вип. 5. – С. 411–418.
10. Приходько О. Л. Розвиток системи державного управління вищими навчальними закладами мистецтва і культури в Україні (1917–1941 рр.). – Дис. ... канд. наук з державного управління / О. Л. Приходько. – К. : УАДУ при Президентові України, 2000. – 183 с.
11. Ралдугіна Т. Відродження національної символіки в часи Української революції 1917–1921 рр. / Т. Ралдугіна // Студії з історії Української революції 1917–1921 років : на пошану Руслана Яковича Пирого. Збірник наукових праць / Гол. редкол. В. Ф. Верстюк. НАН України. Інститут історії України. – К. : Інститут історії України, 2011. – С. 109–121.
12. Руденко А. С. П. Я. Дорошенко як дослідник та популяризатор історичної спадщини козацько-старшинських родів / А. С. Руденко // Наукові

А. Руденко. Громадсько-політична діяльність П.Я. Дорошенка у період...

праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – Вип. XXXIII. – С. 302–306.

13. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / П. Скоропадський. – К. : «Книга», 1995. – 493 с.

14. Сорочан Н. А. Головне управління у справах мистецтв і національної культури в Українській Народній Республіці доби Директорії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1650/52/>

15. Сорочан Н. А. Утворення та діяльність Головного управління у справах мистецтв та національної культури за Гетьманату П. Скоропадського / Н. А. Сорочан // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Історія, економіка, філософія / Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2006. – Вип. 13. – С. 132–139.

16. Хаценко О. О. Громадська діяльність П. Я. Дорошенка у м. Глухові / О. Хаценко // Сіверщина в історії України. – 2011. – Вип. 4. – С. 271–274.

17. Хаценко О. О. Діяльність П. Я. Дорошенка у Чернігівській губернській вченій архівній комісії / О. Хаценко // Література та культура Полісся : збірник наукових праць. Вип. 57. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – С. 197–202.

18. Хаценко О. О. П. Я. Дорошенко і розвиток музейної справи у Чернігівській губернії / О. Хаценко // Література та культура Полісся : Збірник наукових праць. – Ніжин, 2011. – Вип. 61. – С. 175–182.

19. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 2201. – Оп. 1. – Спр. 62. – 7 арк.

20. ЦДАВО України. – Ф. 2457. – Оп. 1. – Спр. 3. – 31 арк.

21. ЦДАВО України. – Ф. 2457. – Оп. 1. – Спр. 37. – 31 арк.

22. ЦДАВО України. – Ф. 3689. – Оп. 1. – Спр. 5. – 30 арк.

23. ЦДАВО України. – Ф. 3689. – Оп. 1. – Спр. 20. – 30 арк.

24. ЦДАВО України. – Ф. 3689. – Оп. 1. – Спр. 21. – 34 арк.

25. ЦДАУК. – Ф. 1219. – Оп. 2. – Спр. 327. – 83 арк.

26. Чикаленко Є. Щоденник (1918–1919). У 2-х т. / Є. Чикаленко. – К. : Темпора, 2004. – Т. 2. – 464 с.

В статье рассматривается общественно-политическая деятельность Петра Дорошенко (1858–1919) во времена Украинского Государства Павла Скоропадского (1918 г.). Проанализировано его влияние на формирование единой системы учреждений в сфере образования, культуры и искусства. Особое внимание уделено проблеме разработки нормативно-правовой базы и финансирования указанной отрасли. Рассматривается позиция политика по вопросу поддержки и популяризации украинского языка на государственном уровне. Особое внимание уделено проблеме распределения полномочий между различными ведомствами по управлению учреждениями образования, науки и культуры. Рассматривается участие известного общественного деятеля в формировании политики по охране и сохранению исторического наследия Украины. Проанализировано его отношения с гетманом П. Скоропадским. Рассматриваются малоизвестные факты об участии П. Дорошенко в переговорах с представителями антигетманской оппозиции в ноябре-декабре 1918 г.

Ключевые слова: культура, искусство, историческое наследие, правительство, переговоры.

The article is devoted to coverage of social and political activity of Petro Doroshenko (1858–1919) at the time of the Ukrainian State. His influence on the formation of a unified system of institutions in the field of education, culture and art is analyzed. Much attention is paid to the problem of the development of the regulatory framework and funding to these areas. Politician's position on support and promotion of the Ukrainian language at the state level is considered. Some attention is paid to the problem of the division of powers between the various departments for the management of educational institutions, science and culture. The participation of the famous statesman in shaping policy about the protection and preservation of historical heritage of Ukraine is considered. The author has analyzed the relationship between P. Doroshenko and Hetman P. Skoropadsky. The little-known facts about Doroshenko's participation in negotiations with representatives of the anti-hetman opposition during November–December 1918 was presented.

Key words: culture, art, historical heritage, government, negotiations.